

महत्वाचे क्रांती आणि जनक

- भारतात विविध कृषी क्रांती घडून आल्या असून कृषी क्षेत्रात पूर्णपणे नव्या युगाची सुरुवात झाली आहे. कृषी क्रांतीमुळे भारतीय शेतीची झपाट्याने वाढ होण्यास मदत झाली आणि नवीन संधी निर्माण झाल्या.
- आम्ही शेतीतील क्रांतीची यादी तयार केली आहे आणि त्या उत्पादनाशी संबंधित असलेल्या उत्पादनासह आणि ज्याने या क्रांती घडवून आणल्या आहेत.

भारतातील महत्वाच्या क्रांतींची यादी

आपण महत्वाच्या क्रांती, त्याचे क्षेत्र आणि त्या क्रांतीचे जनक यावर एक नजर टाकूया.

No.	क्रांतीचे नाव	क्रांतीचे क्षेत्र	क्रांतीचे जनक	क्रांतीचा कालावधी
1	हरित क्रांती	कृषि	एम.एस. स्वामिनाथन	1966 – 1967
2	पांढरी क्रांती / Operation flood	दूध / दुग्धजन्य पदार्थ	डॉ वर्गीस कुरियन	1970 – 1996
3	नीला क्रांति	मासे आणि एका	डॉ अरुण कृष्णन आणि डॉ हरीलाल चौधरी	1973-2002
4	सुवर्णक्रांती	फळे, मध, बागायती	निरपाख तुताज	1991- 2003
5	चांदीची क्रांती	अंडे	इंदिरा गांधी	2000's
6	पिवळी क्रांती	तेल बियाणे	सॅम पित्रोदा	1986 – 1990
7	गुलाबी क्रांती	औषधी, कोळंबी, कांदा	दुर्गेश पटेल	1970's
8	ब्राउन क्रांती	लेदर, कोको	हिरालाल चौधरी	
9	लाल क्रांती	मांस, टोमॅटो	विशाल तिवारी	1980's
10	गोल्डन फायबर क्रांती	ताग		1990's
11	सदाहरित क्रांती	शेतीचे उत्पादन . सर्वांगीण	एम.एस. स्वामिनाथन	2017 – 2022
12	काला क्रांति	पेट्रोलियम		
13	सिल्वर फाइबर रिवोल्यूशन	कापूस		2000's
14	गोल क्रांतिकारी	बटाटा		1965- 2005
15	प्रथिने क्रांती	कृषी (उच्च उत्पादन)		2014 – 2020
16	ग्रे क्रांती	खते		The 1960s-1970s

भारतातील महत्वाच्या क्रांतीचे रंग संहिता

भारतातील महत्वाच्या क्रांतीचे रंग संहिता	
काळी क्रांती	पेट्रोलियम उत्पादन
निळी क्रांती	मत्स्य उत्पादन
तपकिरी क्रांती	लेदर/ अपारंपरिक (भारत)/ कोको उत्पादन

गोल्डन फायबर क्रांती	ज्यूट उत्पादन
सुवर्ण क्रांती	फळे/ एकूणच फलोत्पादन विकास/ मध उत्पादन
हरित क्रांती	अन्नधान्य
हरित सुवर्ण क्रांती	बांबूचा प्रचार आणि व्यापार
राखाडी क्रांती	खते
गुलाबी क्रांती	कांदा उत्पादन/ फार्मास्युटिकल (भारत) / कोळंबी उत्पादन
लाल क्रांती	मांस आणि टोमॅटो उत्पादन
गोल क्रांती	बटाटा
सिल्व्हर फायबर क्रांती	कापूस
रौप्य क्रांती	अंडी/पोल्ट्री उत्पादन
पांढरी क्रांती	दूध/दुग्ध उत्पादन
पिवळी क्रांती	तेल बियाणे उत्पादन
सदाहरित क्रांती	शेतीचा सर्वांगीण विकास

कृषी क्रांतीचे ठळक मुद्दे

काळी क्रांती

- पेट्रोलियम उत्पादन वाढवण्यासाठी इथेनॉलच्या निर्मितीला गती देण्यासाठी आणि त्यात पेट्रोल सोबत मिसळून बायोडिझेलची निर्मिती करण्याची योजना सरकारने आखली.
- इथेनॉल हा ऊर्जेचा नवीकरणीय स्रोत आहे आणि तो गुळापासून तयार होणाऱ्या साखर उत्पादनाचा उप-उत्पादन आहे.
- ७० वर्षांपासून यूएसए आणि ब्राझीलमध्ये पेट्रोलमध्ये इथेनॉलचे मिश्रण करण्याचा सराव केला जात आहे.
- वाहतुकीच्या इंधनात इथेनॉलचे मिश्रण केल्यास शेतकऱ्यांना चांगला परतावा मिळेल, हायड्रोकार्बनच्या भीतीदायक स्त्रोतांना पूरक आणि प्रदूषक कमी करून पर्यावरण-अनुकूल होईल कारण ते ज्वलनास मदत करते.

गुलाबी क्रांती

- भारतातील मांसाच्या निर्यातीची आणि उत्पादनाची भरभराट हा गुलाबी क्रांतीचा काळ आहे. हे कुक्कुटपालन आणि मांस प्रक्रिया क्षेत्रातील तांत्रिक क्रांती दर्शवते.
- गुलाबी क्रांतीचा अधिकार अन्न प्रक्रिया मंत्रालयाच्या निर्देशानुसार काम करणाऱ्या राष्ट्रीय मांस व कुक्कुटपालन प्रक्रिया मंडळांतर्गत येतो.
- भारतीय कुक्कुटपालन उद्योगाची किंमत आता 700 अब्ज डॉलर्सपेक्षा जास्त आहे. हे वार्षिक 8-15% च्या दरम्यान दराने वाढत आहे. भारत सरकारही भारतातील गुलाबी क्रांतीच्या बाजूने उभे आहे आणि प्रोत्साहन देते.
- मलेशिया, थायलंड, व्हिएतनाम, ऑस्ट्रेलिया, सौदी अरेबिया युएई आणि इजिप्त हे भारतीय मांस आयात करणारे आहेत. पंजाब, महाराष्ट्र आणि उत्तर प्रदेश हे म्हशीच्या मांसाचे प्रमुख निर्यातदार आहेत.

राखाडी क्रांती

- राखाडी क्रांती ही वाढीव खत उत्पादनाशी संबंधित आहे. हे मुळात भारताच्या हरित क्रांतीच्या दुष्परिणामांशी संबंधित आहे, नवीन कृषी उपकरणांनी गोष्टी चुकीच्या बदलल्या तर काय होऊ शकते यावर लक्ष केंद्रित केले आहे.

श्वेत क्रांति

- श्वेतक्रांतीचे जनक वर्गीस कुरियन हे एक सामाजिक उद्योजक होते. त्यांच्या "अब्ज लिटर कल्पना (billion-litre idea)" ऑपरेशन फ्लडमुळे भारत हा जगातील सर्वात मोठा दूध उत्पादक आणि दुग्धव्यवसाय भारतातील सर्वात मोठा स्वयंपूर्ण उद्योग बनला.

ऑपरेशन ग्रीन्स

- ऑपरेशन फ्लडच्या धर्तीवर, भारत सरकारने टोमॅटो, कांदा आणि बटाटा टॉप पिकांवर लक्ष केंद्रित करून देशातील फळे आणि भाज्यांसाठी श्वेतक्रांतीमध्ये दुधाच्या यशाचे प्रतिबिंबित करण्यासाठी ऑपरेशन ग्रीन्स सुरू केले. ऑपरेशन ग्रीन्स ही योजना केंद्रीय अर्थसंकल्प 2018-2019 मध्ये सुरू करण्यात आली होती.

पिवळी क्रांती

- 'निव्वळ आयातदार' राज्यातून उदयास आलेल्या पिवळ्या क्रांतीमध्ये भारताने स्वयंपूर्ण आणि निव्वळ निर्यातदाराचा दर्जा प्राप्त केला. नव्वदच्या दशकाच्या सुरुवातीच्या काळात वार्षिक तेलबिया पिकांमधून 25 दशलक्ष टन तेलबिया उत्पादनाचा सर्वकालीन विक्रम प्राप्त झाला.

हरित क्रांती

- 1960 च्या सुरुवातीचा काळ हा भारतातील हरित क्रांतीचा टप्पा होता. सुधारित कृषी तंत्रज्ञानामुळे बियाणांच्या उच्च उत्पन्न देणाऱ्या वाणांमध्ये वाढ झाली. याने तत्कालीन विकसनशील देश भारताला खराब कृषी उत्पादकतेवर मात करण्यास अनुमती दिली.
- हरितक्रांतीचा (विकसनशील देशांमध्ये गहू व तांदळाच्या उत्पादनात झपाट्याने वाढ होण्यासाठी वापरली जाणारी संज्ञा, खते व इतर रासायनिक निविष्टांच्या विस्तारित वापराबरोबर सुधारित वाणांनी घडवून आणली) अनेक विकसनशील देशांतील उत्पन्नावर व अन्नपुरवठ्यावर विलक्षण परिणाम झाला आहे.
- भारतातील हरित क्रांतीमुळे विशेषतः हरियाणा, पंजाब आणि उत्तर प्रदेशात कृषी उत्पादनात वाढ झाली.

चांदीची क्रांती

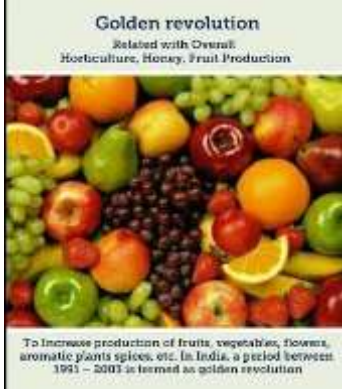
- चांदी क्रांतीच्या काळात अंड्यांचे उत्पादन प्रचंड वाढले होते. वैद्यकीय शास्त्र आणि कोंबड्यांसाठी अधिक प्रथिनयुक्त अन्नामुळे अंड्यांचे वाढलेले उत्पादन शक्य झाले.

तपकिरी क्रांती

- ही क्रांती सामाजिकदृष्ट्या जबाबदार आणि पर्यावरणास अनुकूल कॉफी वाढवून विकसित राष्ट्रंकरून कॉफीची मागणी पूर्ण करण्यावर लक्ष केंद्रित करते. तपकिरी क्रांती विशाखापट्टणमच्या आदिवासी भागाशी संबंधित आहे.

सुवर्णक्रांती

Golden revolution
Related with Overall
Horticulture, Honey, Fruit Production

To increase production of fruits, vegetables, flowers, aromatic plants spices, etc. in India, a period between 1991 - 2003 is termed as golden revolution

- १९९१ ते २००३ हा कालखंड सुवर्णक्रांतीचा कालखंड म्हणून ओळखला जातो. यामुळे केळी, आंबा इत्यादींच्या उत्पादनात भारत जगात अग्रेसर ठरला आणि शाश्वत उपजीविका आणि पोषणाचे पर्याय उपलब्ध झाले.

निळी क्रांती

Blue Revolution

- निळ्या क्रांतीमुळे मत्स्यपालनाचा उदय हा एक महत्त्वाचा आणि अत्यंत उत्पादक कृषी क्रियाकलाप झाला. १९८५-१९९० मध्ये ७ व्या पंचवार्षिक योजनेदरम्यान नील किंवा नील क्रांती मिशन म्हणून ओळखल्या जाणार् या ब्लू

रिव्होल्यूशनची सुरुवात करण्यात आली. शेतकऱ्यांचे उत्पन्न दुप्पट करण्यासाठी मत्स्यव्यवसायाचा विकास, व्यवस्थापन आणि संवर्धन करणे हा मुख्य उद्देश आहे.

गोल्डन फायबर क्रांती

- भारतातील गोल्डन फायबर क्रांती ताग उत्पादनाशी संबंधित आहे. औद्योगिक क्रांतीदरम्यान, कापड उद्योगात तागाचा कच्चा माल म्हणून वापर केला जाऊ लागला आणि आजपर्यंत, प्रक्रिया केलेले ताग मजबूत धागे आणि ताग उत्पादने तयार करण्यासाठी वापरले जाते.